

IMPORTANȚA CUNOAȘTERII PARTICULARITĂȚILOR TEMPERAMENTALE PENTRU ACTIVITATEA DIDACTICĂ

Studiu de specialitate

Prof.Dumitrescu Maria,
Grădinița cu Program prelungit Făget

Personalitatea este cea mai complexă și de multe ori cea mai dramatică realitate umană cu care luăm contact și pe care urmează să o influențăm, să o ameliorăm sau să o schimbăm. Ea reprezintă principalul ghid în modelarea concretă a copilului. Numai cunoscându-i laturile, structura, finalitatea vom putea selecta și utilizacele mai potrivite mijloace, metode și procedee de influențare educativă.

În studiul personalității elevilor, cunoașterea și aprecierea corectă a acestuia din perspectiva procesului instructiv-educativ, este necesar identificarea și analiza **temperamentului**, adică trăsăturile și calitățile formale, dinamico-energetice, a **caracterului**, adică trăsăturile de conținut, social-morale și axiologice și a **aptitudinilor**.

Temperamentul se referă la dimensiunea energetico-dinamică a personalității și se exprimă în particularități ale activității intelectuale și a afectivității, cât și în comportamentul exterior: limbaj și motricitate, în conduită. Temperamentul, ca subsistem al personalității, se referă la o serie de particularități și trăsături înnăscute care sunt importante în procesul devenirii socio-morale a ființei umane. Prima încercare de identificare și explicare a tipurilor temperamentului o datorăm medicilor Antichității, Hipocrate și Galenus. Explicația diferențelor temperamentale ține în concepția filozofului rus Ivan Petrovici Pavlov, de caracteristicile sistemului nervos central și de raporturile dintre ele.

Forța sau energia este capacitatea de lucru a sistemului nervos și se exprimă prin rezistența mai mare sau mai mică la excitanți puternici sau la eventualele situații conflictuale. Din acest punct de vedere de sistem nervos puternic și de sistem nervos slab.

Mobilitatea desemnează ușurința cu care se trece de la excitație la inhibiție și invers în funcție de sollicitările externe. Dacă trecerea se realizează rapid, sistemul nervos este mobil iar dacă trecerea este greoaie se poate vorbi de sistem nervos inert.

Echilibrul sistemului nervos se referă la repartitia forței celor două procese (excitația și inhibiția). Dacă ele au forțe aproximativ egale, se poate vorbi despre sistem nervos echilibrat. Există și un sistem nervos neechilibrat la care predominantă este excitația.

Din combinația acestor însușiri rezultă patru tipuri de sistem nervos:

➤ Tipul puternic, neechilibrat, excitabil (corelat cu temperamentul coleric: persoană emotivă, irascibilă, oscilează între entuziasm și decepție, cu tendință de exagerare în tot ceea ce face, foarte expresivă, gândurile și emoțiile i se succed cu repeziune);

➤ Tipul puternic, echilibrat, mobil (corelat cu temperamentul sangvinic: persoană echilibrată, cu bună dispoziție, ușor adaptabil, economic, uneori marea lor mobilitate se apropie de nestatornicie, periclitând persistența în acțiuni și reacții);

➤ Tipul puternic, echilibrat, inert (corelat cu temperamentul flegmatic: persoană imperturbabilă, inexpresivă și lentă, calmă, puțin comunicativă, greu adaptabilă, poate obține performanțe deosebite în muncile de lungă durată);

➤ Tipul slab (corelat cu temperamentul melancolic: persoană la fel de lentă și de inexpresivă ca și flegmaticul, dar îi lipsesc forța și vigoarea acestuia; emotiv și sensibil, cu o viață interioară agitată datorită unor exagerate exigențe față de sine și unei reduse încrederi în forțele proprii);

Termenul de personalitate include într-un sistem unitar atât **temperamentul** cât și **caracterul**. Temperamentul și caracterul sunt două noțiuni diferite care nu trebuie confundate. În timp ce temperamentul se referă la însușiri ereditare ale individului, caracterul vizează suprastructura morală a personalității, calitatea de ființă socială a omului.

Temperamental copiii sunt diferiți, așa cum diferiți suntem ca persoană, personalitate, individ și bineînțeles individualitate. Procesul de învățământ, este unul de reglare și autoreglare, dar care are principii și finalități bine fixate. Una din finalitățile învățământului este și formarea personalității umane în funcție de cerințele viitoare ale societății. Această sarcină revine școlii și implicit cadrului didactic, ce se află în fața unor copii de 3,6/7ani cu temperamente diferite, cu atitudini și comportamente diferite, ce în timp ar trebui conduși în linii mari către acel ideal educațional, acel tip de personalitate umană cerut de societate.

Stereotip sau nu, primul pas al cadrului didactic, fie că e vorba de grădiniță sau de clasa I, este încercarea de a cunoaște copiii. Această cunoaștere are însă o multitudine de aspecte. Nu interesează doar din punct de vedere cognitiv, ca inteligență, nivel al gândirii, copilul aflat în fața noastră, ci ca tot unitar, psihic, afectiv, motivațional.

Teste de personalitate, ce vor să evidențiază temperamentul fiecărui copil, sunt o multitudine, sarcina dificilă însă este interpretarea lor și apoi, adaptarea strategiei didactice la tipul de temperament, la nevoile, la particularitățile psihice ale fiecărui copil și bineînțeles la nevoile și interesele sale. Teoria inteligențelor multiple, ne-a pus în fața realității diversității umane, și ca o concluzie logică și intervenția cadrului didactic trebuie să fie diferențiată și personalizată.

Un elev emotiv, nu va da randament, supus stresului unor reprezentări orale, dar va evidenția mult mai bine în scris sau practic ceea ce știe. În aceeași măsură un elev temperamental coleric, va avea rezultate mai bune exprimând oral ceea ce știe, explicând, demonstrând.

Într-o clasă de elevi există o mare diversitate temperamentală: unii vioi, expansivi, comunicativi, alții retrași lenți, alții total neastâmpărați. Această realitate psihologică-grefată pe o realitate biologică, naturală-crează multe dificultăți în activitatea de instruire și educare. Pe măsură ce copilul înaintează în vârstă, însușirile înnăscute ale sistemului nervos se împletesc cu influențele de viață și ale educației, astfel încât copiii colerici (agitați) încep să devină mai stăpâni pe conduita lor (datorită posibilităților pe care le oferă activitatea școlară de a-și consuma energia prin studiu), copiii flegmatici încep să-și reducă din inerție și să adopte un ritm de lucru mai alert, cei melancolici, sensibili, cu tendințe de închidere în sine, cunosc un proces de activizare a conduitei, încurajați de succesele obținute.

Față de aceste însușiri tipologice și temperamentale, actul educativ trebuie să fie maleabil, diferențiat în funcție de natura elevului, stimulându-i pe unii, temperându-i pe alții.

În reglarea activității și relațiilor școlarului mic cu ceilalți, un rol important îl joacă atitudinile caracteriale. Școala oferă cadrul plămădirii unor calități: sârguința, conștiinciozitatea, punctualitatea, perseverența, spiritul de organizare, ceea ce face ca elevii, chiar și cei mai puțin dotați intelectual, să se realizeze bine profesional.

În interiorul microgrupului școlar se formează trăsături de personalitate: simțul onoarei, al demnității personale, onestitatea, simțul adevărului și al dreptății. Cooperarea, întrajutorarea, întrecerea influențează personalitatea elevului. O funcționare deficitară a mecanismelor psihosociale pot genera o serie de fenomene neprielnice integrării socioeducaționale: relații competitive exagerate, relații conflictuale, accentuarea disonanței dintre aprecierea colectivă și cea individuală .

În contactul cu diferite discipline școlare și cu informațiile diverse, școlarul manifestă preferințe și înclinații pentru unele domenii și își formează aptitudini pentru activitățile respective. Din aptitudinea generală pentru învățare se constituie aptitudini specializate pentru muzică, literatură, matematică, desen, etc. dascălul are un mare rol în extinderea aptitudinilor prin oferirea unui model pozitiv și prin susținerea elevului, prin stimularea capacităților implicate în astfel de activități de reușită.

Dacă vorbim de micul preșcolar, aici problematica este poate și mai acută. Desprins de modelul familial, micuțul nu mai reprezintă punctul maxim de interes, el trebuie să se integreze unui grup, care are reguli, unde fiecare este important, unde are sarcini pe măsura posibilităților și unde se pun bazele unei conduite ce îi va fi de folos la intrarea în clasa I. Odată intrat în clasa I, viața elevului este intensă. Acum este „vârsta prieteniei”, a „camaraderiei”. Se face simțită nevoia elevului de a trăi în colectiv, de a participa la activități comune. El devine capabil de sentimentul „colectivismului”. Solidaritatea care-i unește pe școlari se manifestă uneori împotriva adulților și a elevilor în egală măsură. Activitatea care declanșează dezvoltarea psihică este procesul de învățământ. Organizarea și metodică acestuia va ține seama de caracteristicile fizice, psihice și sociale ale devenirii umane, între aceste caracteristici învățarea prin acțiune constituie elementul principal. Dintre premisele psihopedagogice ale diferențierii activității cu elevii de vârstă școlară mică amintim:

- cunoașterea psiho-fizică a elevilor;
- asigurarea unor parcursuri școlare individuale (manuale, școli cu diferite profiluri, clase pe ani de studiu);
- o evaluare corectă a cunoștințelor având drept criteriu cunoașterea posibilităților reale ale elevilor, dar ținând cont că ele se modifică odată cu dezvoltarea psiho-fizică a acestora.

Raportat la aceste caracteristici generale ale școlarului mic la intrarea în școală apar două probleme: cunoașterea nivelului de dezvoltare a copiilor în general, cunoașterea fiecărui copil în special. De la aceste premise, metode și procedee de lucru sunt o multitudine, ce încearcă să adapteze școala la elev și nu invers.